

موسیقی هزار ساله

تاریخ جدید سنت‌های موسیقایی ایران

ان ایی. لوکاس
ترجمہی سہند سلطان دوست

Music of a Thousand Years
A New History of Persian Musical Traditions
by
Ann E. Lucas

موسیقی هزار ساله

تاریخ جدید سنت‌های موسیقایی ایران
ان ای. لوکاس
ترجمه‌ی سهند سلطان‌دوست
ویرایش فنی: تحریریه‌ی نشر مرکز
حروف‌چینی، نمونه‌خوانی، صفحه‌آرایی: بخش تولید نشر مرکز
طرح جلد: فریبا معزی
چاپ اول ۱۴۰۱، شماره‌ی نشر ۱۴۰۶، ۵۰۰ نسخه
شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۲۱۳-۵۳۱-۸

نشر مرکز: تهران، خیابان دکتر فاطمی، روبه‌روی هتل لاله، خیابان باباطاهر، شماره‌ی ۸
تلفن: ۸۸۹۷۰۴۶۲-۳ فاکس: ۸۸۹۶۵۱۶۹

www.nashremarkaz.com
Email: info@nashr-e-markaz.com
 [nashremarkaz](https://www.instagram.com/nashremarkaz)

همه‌ی حقوق چاپ و نشر این ترجمه برای نشر مرکز محفوظ است.
تکثیر، انتشار و بازنویسی این اثر یا قسمتی از آن به هر شیوه، از جمله فتوکپی، کتاب الکترونیکی (e-book)، کتاب صوتی (Audio book) و ضبط و ذخیره در سیستم‌های بازیابی و بخش بدون دریافت مجوز قبلی و کتبی از ناشر ممنوع است.
این اثر تحت حمایت «قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان ایران» قرار دارد.

● سرشناسه لوکاس، ان ای. Lucas, Ann E. ● عنوان و نام پدیدآور موسیقی هزار ساله: تاریخ جدید سنت‌های موسیقایی ایران / ان ای. لوکاس؛ ترجمه‌ی سهند سلطان‌دوست ● مشخصات ظاهری ده، ۳۰۲ ص: مصور، نقشه، جدول.
● یادداشت عنوان اصلی، Music of a thousand years: a new history of Persian musical traditions, 2019. ● کتابنامه: نمایه. ● موضوع موسیقی - ایران - تاریخ و نقد؛ گام‌های موسیقی. ● شناسه‌ی افزوده سلطان‌دوست، سهند، ۱۳۶۸ - مترجم. ● ردیابی کنگره ML ۳۴۴. ● ردیابی دیویی ۷۸۰ / ۹۵۵. ● شماره‌ی کتاب‌شناسی ملی ۹۰۹۱۵۷۴

نشر مرکز از کاغذ یارانه‌ی استفاده نمی‌کند

ان ایی. لوکاس

پیشکش به سیما...

به یاد و پاس واپسین روزهای بازخوانی پایانی

سہند سلطان دوست

فهرست

۱	قدردانی مؤلف
۳	مقدمه مترجم
۹	۱. موسیقی باستانی، افسانهٔ امروزی
۱۴	موسیقی باستانی، افسانهٔ امروزی: تحقیق دربارهٔ ایدئولوژی‌ها در موسیقی ایران
۲۲	نگارش و بازنویسی تاریخ موسیقی ایرانی
۲۶	موسیقی ایرانی در تاریخ فرهنگی: رویکردی تازه

بخش نخست: فرهنگ مقامی

۳۵	۲. امپراتوری‌های موسیقایی
۳۷	نظام دوازده مقام: هماهنگی و اشتقاق
۴۲	ساخت موسیقی: نظام دوازده مقام در ریتم و آهنگسازی
۴۷	موسیقی شاه، سلطان، و صوفی‌گری
۵۵	نظام دوازده مقام در عصر باروت
۵۹	زمینهٔ نظام دوازده مقام: موسیقی سلطنتی، صورت طبیعی
۶۲	۳. ساختار موسیقایی (کیهان‌شناسی و نظم جهانی، ح. ۱۸۰۰-۱۱۰۰ م/ ۱۲۰۰-۵۰۰ ق)
۶۷	جهان‌شمول بودن نظام دوازده مقام
۷۰	نگهبانان دانش موسیقایی: حکمت و کلام مکتوب
۷۷	نتیجه‌گیری
۸۰	۴. موسیقی و سلوک اخلاقی (گوش سپردن به مخاطرات درون کیهانی)
۸۳	اساس حرمت و اباحت غنا در متون سماع

۸۷	قدرت موسیقی و صوت
۹۲	معضلات نقص و امکان معصیت در وضع بشر
۹۶	نتیجه‌گیری
۹۸	۵. سیاست خنیاگری (موسیقی شاهان، موسیقی امپراتوری، ح. ۱۷۲۲-۱۴۰۰/م ۱۱۳۵-۸۰۰ ق)
۱۰۶	آوازهای جلایریان و تیموریان
۱۱۳	آوازهای صفویان
۱۱۷	موسیقی و سیاست‌های متغیر امپراتوری

بخش دوم: فرهنگ دستگاهی

۱۲۵	۶. ساختار موسیقایی، ملت موسیقایی (ح. ۱۹۵۰-۱۸۰۰/م ۱۳۳۰-۱۲۸۰ ش)
۱۳۰	ردیف به‌مثابه کلیت موسیقایی
۱۳۷	ظهور قاجاریه و پیدایش دولت‌ملت
۱۴۱	ملی‌سازی تمام‌عیار ایران: ظهور رضاشاه
۱۴۳	موسیقی و تجدد: تغییر جایگاه موسیقی و موسیقی‌دانان در ایران مدرن
۱۴۹	نتیجه‌گیری
۱۵۱	۷. موسیقی ملت (کاوش و بازسازی دستگاه)
۱۵۶	موسیقی ایرانی به روایت فرصت‌الدوله در بحور/الاحان
۱۶۵	هدایت و موسیقی ایرانی: مجمع‌الادوار
۱۷۸	علینقی وزیری و موسیقی هزارساله
۱۸۸	نتیجه‌گیری: ملودی‌های کهن ایرانی در مقابل مدهای ایرانی
۱۹۳	۸. موسیقی و اخلاقیات (احیای یک ملت، ح. ۱۹۴۰-۱۸۸۰/م ۱۳۲۰-۲۶۰ ش)
۱۹۴	جدال علینقی وزیری و عارف قزوینی
۱۹۷	وزیری: تجدد در امر کهن
۲۰۴	عارف قزوینی: نجات ملت از دست وزیری
۲۰۸	نتیجه‌گیری
۲۱۳	۹. آواز ملت (کلام مردمان، موسیقی در خدمت ایران)
۲۱۶	اشعار تاریخ ایران - غزل، تصنیف، و دستگاه

۲۱۹	شعر کهن و ساختارهای ملودیک دستگاهی
۲۲۳	مضامین شعری و نمادگرایی در اشعار دستگاهی
۲۲۵	تصنیف: از غزل پررمز و راز تا ترانه‌های مردمی
۲۳۵	نتیجه‌گیری
۲۳۹	۱۰. تاریخ، عاملیت، و قدرت موسیقی
۲۴۵	نظام دوازده مقام در چشم‌انداز تاریخی
۲۴۷	موسیقی ایرانی در چشم‌انداز تاریخی
۲۵۳	یادداشت‌ها
۲۶۵	فهرست آثار موسیقی
۲۶۷	منابع فارسی
۲۷۹	منابع انگلیسی
۲۹۱	واژه‌نامه
۲۹۷	نمایه

قدردانی مؤلف

مدیون بسیاری از افرادی هستم که مستقیم و غیرمستقیم زمینه را برای تحقیق من و تألیف این کتاب مهیا کردند. ابتدا باید از امیرحسین پورجوادی، محسن محمدی، علی جهاد راسی، آنتونی سیگر و جیمز ال. گلوین تشکر کنم که از همگی بی‌واسطه آموختم. ایشان در شکل‌گیری این کتاب راهنمایم بودند و انتشار آن را میسر کردند. ممنون تمام نقد و نظرهای عمیقی‌ام که همه شما در طول ماه‌ها و سال‌ها به من ارزانی داشتید. همچنین سپاس بسیار دارم از حمیدرضا ملکی که در تسهیل اولین سفرم به ایران بسیار کارساز بود. ممنونم از تو حمیدرضا بابت همه کمکی که کردی و قدردان خانواده گرانقدرت هستم که در طول مدت حضورم در آنجا مرا به گرمی پذیرفتند. از ساسان طباطبایی هم تشکر می‌کنم که خیلی از ترجمه‌هایم از متن آهنگ‌ها را خواند و سنجید. امید داشتم که از ترجمه اشعار فارسی (در متن انگلیسی) بپرهیزم، چون هر ترجمه‌ای از آنها در مقایسه با اصل‌شان به شدت ناخوشایند است. بابت اینکه در طول نگارش کتابم کمک کردید تا از عهده چنین چالش‌هایی درباره ترجمه شعر برآیم، سپاسگزارم.

در ایران پژوهشگران توانمند موسیقی بسیارند و برای آنکه از عهده انجام تحقیق درباره موسیقی ایرانی برآیم اتکای مستقیم بر تحقیقات باکیفیتی داشته‌ام که محققان ایرانی در چند دهه اخیر انجام داده‌اند. از میان این خیل محققان، مدیون هومان اسعدی، تقی بینش، هرمز فرهت، ساسان فاطمی، مجتبی خوش‌ضمیر، علیرضا میرعلی‌نقی، فرامرز پایور، منصوره ثابت‌زاده و ساسان سپنتا هستم. همچنین مدیون میراث عظیم تحقیقات قوم‌موسیقی‌شناسی در ایرانم که شامل کار محققانی چون استیون بلام، مارگارت کاتون، ژان دورینگ، لوید کلیفتون میلر، ائن رایت و الا زونیس می‌شود. به‌خصوص مایلم از برونو نِتَل تشکر کنم که فرضیه‌های او در باب تاریخ موسیقی ایران و کاوش‌های نظری‌اش درباره تاریخ موسیقی نخستین بار مرا به نحوه روایت تاریخ موسیقی ایران علاقه‌مند کرد.

من به واقع قدم بر جای پای بزرگان پرشماری گذاشتم که کارشان به طرق مختلف تحقیق مرا ممکن ساخت. لطفاً سپاس صمیمانه مرا به خاطر همه آنچه در گذر سال ها به من آموخته اید بپذیرید. من نمی توانستم بدون کمک مؤثر دیگر محققان، تحقیقات کتاب حاضر را به انجام برسانم، و نیز ممکن نبود کارم را بدون بهره گیری از تحقیقات متعددی پیش ببرم که پژوهشگران پیش از من انجام داده اند.